DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
DUMLUPINAR UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
E-ISSN: 2587-005X https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe
Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 91, 515-524; 2026.
DOI: 10.51290/dpusbe.2008191

Araştırma Makalesi / Research Article

KUZEY MAKEDONYA'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇ ETMİŞ TÜRKLERDE SEVİMLİ (HİPOKORİSTİK) ADLAR

Fatma ŞENYÜZ[1]

Öz
Bu çalışmada Kuzey Makedonya'da yer alan Tetovo'ya (Kalkandelen) bağlı Jelovjane ve Urviç köylerinden 1954-1960 yılları arasında Türkiye'ye göç edip Kütahya, Eskişehir ve Ankara'ya yerleşen Balkan Türklerinin dilinde görülen sevimli adlar, akrabalık adları, çekirdek aile adları konuları ele alınmıştır. Çalışma kapsamında öncelikle Balkan Türklerinin Kuzey Makedonya'ya -o zamanki adıyla Yugoslavya'ya- yerleşmeleri hakkındaki çeşitli görüşler üzerinde durulmuş ardından da Türkiye'ye göç serüvenleri anlatılmaya çalışılmıştır. Sevimli (hipokoristik) adlar terimi ve üzerinde yapılan çalışmalar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. İngiliz, Slav ve Latin kültürlerine ait bir dil özelliği olarak bilinen sevimli (hipokoristik) adların kültürel etkileşimin bir yansıması olarak Kütahya, Eskişehir ve Ankara'ya yerleşen Balkan Türklerinin dilinde günümüzde de yer alması çalışmayı önemli kılmaktadır. Araştırmada yer alan sevimli (hipokoristik) adlar, otuz yılı aşkın bir süredir bu kültürel ve coğrafi havzanın (Kütahya, Eskişehir, Ankara) içinde yaşayan araştırmacının katılımcı gözlem ve deneyimlerine dayanmaktadır. Bu durum, dışarıdan yapılan akademik incelemelerin gözden kaçırabileceği nüansların, özellikle sevimli (hipokoristik) adların kullanım bağlamlarının ve kültürel kodlarının daha derinlemesine ele alınmasına olanak tanımıştır.
Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Makedonya göçmenleri, Sevimli (Hipokoristik) Ad, Adbilim, Kişi adları.

HYPOCORISTIC NAMES AMONG TURKS WHO MIGRATED FROM NORTH MACEDONIA TO TÜRKİYE

Abstract
The study examines hypocoristics, kinship terms, and nuclear family designations used in the dialect of Balkan Turks who emigrated from the villages of Jelovjane and Urvič in Tetovo, North Macedonia, between 1954 and 1960, and settled in Kütahya, Eskişehir, and Ankara, Türkiye. The study opens with a discussion of different views on the first settlement of Balkan Turks in North Macedonia, then part of Yugoslavia, and then describes their migration to Türkiye. A brief introduction is provided to the concept of hypocoristics and to previous research in this realm. What makes this study particularly significant is that these hypocoristics, traditionally recognized as linguistic features of British, Slavic and Latin cultures, persist today in the speech of these settled Balkan Turks as a direct reflection of cultural exchange. The terms documented here draw from over thirty years of participant observation and personal experience by the researcher, who lives within this exact cultural and geographical sphere across Kütahya, Eskişehir, and Ankara. Living inside the community allowed for a much deeper capture of nuances,and particularly hypocoristic's cultural codes, and actual contexts of use that an outsider's academic review might easily miss.
Keywords: Balkans, Macedonian immigrants, Hypocoristic, Onomastics, Anthroponyms.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, fatma.senyuz@dpu.edu.tr, ORCID NO: 0000-0001-5409-8224
Başvuru Tarihi (Received): 01.08.2026 **Kabul Tarihi** (Accepted): 25.10.2026

Giriş

Güncel Türkçe Sözlük'te *göç* "ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi; taşınma, hicret, muhaceret" anlamlarına gelir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2026). Göçün biçimi (gönüllü/zorunlu, geçici/sürekli, iç/dış, bireysel/kitlesel vb.) ne olursa olsun her türlü nüfus hareketleri (mülteciler, sığınmacılar, ülke içinde yerinden edilmişler, sürülmüşler, ekonomik göçmenler vb.) göç tanımının kapsamındadır (Adıgüzel, 2016, s. 3). Tarihsel sürece bakıldığında, Türk topluluklarının göç olgusunu hem deneyimleyen hem de bizzat üreten kadim topluluklardan biri olduğu görülmektedir. Balkan coğrafyası jeopolitik konumu ve özelliği açısından tarih boyunca kitlesel göçe, iskân politikaları sebebiyle yapılan demografik hareketliliğe ya da askerî çatışmalara tanıklık etmiştir.

Derman'a (2017) göre "Balkan Yarımadası'nın bilinen en eski yerli halkları İllirler, Traklar ve Daçyalılardır. Tarihsel süreç boyunca bölge Makedonlar, Gotlar, Romalılar, Bizanslılar, Germenler, Venedikliler; Hunlar, Avarlar, Peçenekler, Uzlar, Kuman-Kıpçaklar gibi bozkır kavimleri; Slavlar, Bulgarlar, Grekler, Arnavutlar, Romanlar ve son olarak Osmanlılar" gibi pek çok farklı topluluğun siyasi, askerî ve kültürel hâkimiyet mücadelesine sahne olmuştur (s. 55). Çayırlı (2002), "Balkanlar'ın etnik, dinî, kültürel ve dilsel bakımdan en karmaşık coğrafyalarından biri olan Makedonya'nın, sınırları ve etnik yapısı üzerindeki tartışmalara rağmen Türk tarihiyle kopmaz bir bağa sahip" olduğunu belirtmiştir (s.752).

Türklerin Balkan topraklarına yerleşme süreci konusunda farklı görüşler vardır. Yapılan araştırmalar neticesinde Osmanlı öncesi dönemde Balkanlar'daki Türk varlığının kökenleri, Hunların 378 yılındaki akınlarına kadar uzanmaktadır. Bu süreç, Avarların ve VII. yüzyılda Selanik ile çevresine yerleşen Vardar Türklerinin varlığıyla devam etmiştir. IX. yüzyıldan itibaren coğrafyaya intikal eden Peçenek, Uz ve Kuman-Kıpçak boyları ise bölgedeki Torbeş, Pomak ve Goran topluluklarının etno-kültürel temellerinin şekillenmesinde belirleyici olmuştur (Derman, 2017, s. 56). Ardından Orhan Gazi dönemiyle XIV. yüzyıl ortalarında bölgenin Türkleşmesi için iskân politikasının başlatıldığı ve bölgenin Osmanlı hâkimiyetine girdiği görülmektedir. Turan (1996), "Makedonya'daki Türk varlığının 1618 yıllık köklü bir geçmişe sahip olduğunu ve bu uzun sürecin 1. Osmanlı öncesi Türk Varlığı ve Kültürü (378-1371) 2. Osmanlı Dönemi Türk Varlığı ve Kültürü (1371-1912) 3. Osmanlı Sonrası Türk Varlığı ve Kültürü (1912 sonrası) olarak üç dönemde" incelenmesi gerektiğini belirtmektedir (s. 21). Osmanlı hâkimiyeti döneminde Selanik, Üsküp, Manastır, Serez, Köprülü, Kalkandelen ve Gostivar gibi kent ve kasabalarda nüfusun baskın unsurunu Türkler teşkil etmekteydi (Çayırlı, 2002, s. 752).

Tekin'in araştırmasına göre Kuzey Makedonya'nın o zamanki adıyla Yugoslavya'nın kendi içinde ve bu ülkenin diğer Balkan toprakları arasında, kısmen de Anadolu yönünde ilk göç hareketi, "93 Harbi" adı verilen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşıyla başlamıştır. 1912-1913 Balkan Savaşı'yla devam etmiş, 1923-1951 döneminde fert ve aile düzeyinde, 1952-1967 yılları arasında kitlesel, 1968-1996 arasında da yine fert ve aile düzeyinde Anadolu toprakları yönünde gerçekleşmiştir (2018, s. 249). Göç tarihlerine bakıldığında savaşların, soykırımların, yağmaların, sürgünlerin ve zorunlu asimilasyon politikalarının; Balkanlar'dan Türkiye'ye yapılan zorunlu göçlerin ana etkenleri olduğu anlaşılmaktadır (Çavuşoğlu, 2007, s. 123). Tüm bu süreçler, nihayetinde bölgedeki Türk ve Müslüman varlığının can, mal ve namus güvenliği ile millî ve dinî kimliğine dönük saldırıların bir yansımasıdır.

Günümüz Türkiye'si de küresel ve bölgesel ölçekteki çeşitli göç hareketliliklerinden doğrudan etkilenen ve bu süreçleri yaşayan ülkelerin başında gelmektedir. Geray çalışmasında "1923-1970 yılları arasında ülkemize göç eden göçmen, mübadil ve sığınanların geldikleri ülkeleri, sayılarını ve yüzdelik oranlarını vermiştir. Yugoslav göçmenlerinin %56,4'ünü kapsayan 151,812 göçmenin 1952 ile 1960 yılları içinde ülkemize göç ettiğini" kaydetmiştir (1970, s. 13-14). 1950-1960 yılları

arasındaki büyük göç hareketiyle Balkanlardaki Türk varlığında ciddi bir azalma meydana gelmiştir. Çünkü o zamanki adıyla Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nden Türkler ve Müslümanlar yoğun olarak kitlesel bir göç hareketi gerçekleştirmiştir (Balat, 2023, s. 45-46). Bahsi geçen yıllarda meydana gelen büyük göç hareketinde 1953 yılında imzalanan "Serbest Göç Anlaşması" etkili olmuştur.

Imamović'e (1996, aktaran Tekin, 2018) göre bu anlaşmayla Makedonya'dan Türkiye'ye üçüncü göç dalgası başlamıştır ve "Yugoslavya'dan Türkiye'ye Cumhuriyet döneminde toplam 77.431 aileye mensup 305.158 kişi göç etmiştir. Bu ailelerden 1950 yılına kadar gelenlerden 14.494 kişi devlet tarafından iskân edilmiştir. Ailelerin diğer bölümü serbest göçmen statüsünde Türkiye'ye gelip genelde İstanbul, Bursa, İzmir, Manisa ve diğer illere yerleşmişlerdir" (s. 258).

Nitekim Tekin (2018), 1953 sonrası dönemde bu anlaşmayla göçmen statüsüyle Yugoslavya topraklarından Türkiye'ye göç eden kişilere uygulanan hukuki ve idari kısıtlamaları ifade ederken ilgili süreci şöyle açıklamaktadır:

> "Türkiye'ye daha önce göç etmiş yakınlarının bulundukları valilik ile Toprak ve İskân İşleri Umum Müdürlüğüne getirmek istedikleri kişilerin isimlerini içeren dilekçe vermeleri istenmiş ve dilekçelerde, Yugoslavya'dan serbest göçmen olarak gelecek kişilerin Türkiye'de iskân, yeme içme ihtiyaçlarını kendileri temin edeceklerinden hükümetten hiçbir şekilde talepte bulunmayacaklarını beyan ve taahhüt etmeleri şartı konmuştur." (s. 258).

Bu çalışmada Kuzey Makedonya'da yer alan Tetovo'ya (Kalkandelen) bağlı Jelovjane ve Urviç köylerinden 1954-1960 yılları arasında Serbest Göç Anlaşması kapsamında Türkiye'ye göç edip Kütahya, Eskişehir ve Ankara'ya yerleşen Balkan Türklerinin dilinde görülen sevimli (hipokoristik) adlar ele alınmıştır.

1. Balkan Türklerinde Dilsel Tabakalaşma ve Tarihsel Kökenler

Polonyalı Türkolog Tadeusz Kowalski, Rumeli Türkçesinin tarihsel açıdan üç temel kaynaktan beslendiğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda söz konusu dilsel yapının ilk katmanını Peçenek ve Kuman unsurları, ikinci katmanını XIII. yüzyıl Selçuklu Sultanlığı dönemi etkileri, son ve baskın katmanını ise Osmanlı Dönemi Türkçe birikimi oluşturmaktadır (Karpat, 2010, s. 93).

İlgili dönemde Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç edip Kütahya, Eskişehir ve Ankara'ya yerleşen Balkan Türklerinin kendilerinin de ifadesiyle ana dili Yugoslavcadır. Yugoslavca bugünkü adıyla Makedonca, Güney Slav dillerinin doğu grubuna ait bir dildir. Türkiye'ye göç edenlerde Üsküp'te çalışan erkekler dışında Türkçe bilen yoktur. Türkçeyi Türkiye'ye geldikten sonra öğrenmeye başlamışlardır. Yugoslavya'dan göç eden Balkan Türklerinin neden Türkçe bilmedikleri hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. İlgili yaklaşımlar ve dönemsel koşullar dikkate alındığında, Balkan Türklerinin coğrafyadaki kökenlerinin Osmanlı öncesi döneme kadar uzandığı söylenebilir[2].

2. Sevimli (Hipokoristik) Ad Terimi ve Yapılan Belli Başlı Çalışmalar

Hipokoristik, Yunanca *ὑποκορίζεσθαι* (hypokorizesthai)'den türeyen ve "çocuk konuşması taklidi" anlamına gelen bir terimdir (Sülçevsi ve Memishi, 2021, s. 585). Kelimeye ilk olarak 1600-1610

[2] Bu ifadeyi kanıtlayıcı olarak (Baranoğlu ve Yapıcı, 2010: s. 3) ve (Öner, 1998: s. XVI)'e bakılabilir. Baranoğlu ve Yapıcı'ya (2010) göre "yer adları, o bölgede yaşayan toplulukların kimliğini belirlemek için kullanılan ölçütlerden biridir. Makedonya'daki yerleşim birimlerinden birinin adı Kumanova'dır. Bu ad, Balkanlardaki Osmanlı öncesi Türk varlığının bir göstergesidir" (s. 3). *Kuman* adı VIII. asırdan beri bilinen, Kıpçak Türk boyu için Bizans yazarları tarafından kullanılan ve nadiren Rus, Şark ve Latin kaynaklarında da görülen adlandırmadır (Öner, 1998: s. XVI).

yılları arasında rastlanmıştır[3].

Uluslararası Onomastik Bilimleri Komitesi terimler dizininde (Erişim adresi: Macedonian-ICOS-Terms-mk.pdf Erişim tarihi: 03.04.2026)[4] hipokoristik terimi için "kişi adından biçimbilimsel (morfolojik) olarak türetilmiş, resmî olmayan duygu belirten biçim" tanımlaması yapılmıştır. Örnek olarak İngilizcedeki *Richard* > *Dick*, Lehçedeki *Izabela* > *Iza*, İspanyolcadaki *Ignacio* > *Nacho* ve Hırvatçadaki *Ivan* > *Ivica* verilmiştir. Aynı çalışmada Makedoncada hipokoristik biçimlerin resmî şahıs adı yapısında kullanımının kabul görmüş ve yaygınlaşmış bir uygulama olduğu açıklanarak *Rada* < *Radmila*, *Mitko* < *Dimitar*, *Saška* < *Aleksandra*, *Pece* < *Petar* örnekleri verilmiştir. Aksan da kişi adlarının dilbilim açısından önemine yer vermiş ve *Yohanna* (Yahya) adının Almanya'da *Hensel* ve giderek *Henn*'e; *Joseph*'in *Jupp*'a; *Alexander*'in *Sander* ve *İskender*'e; *Muhammed*'in *Mehmet*'e dönüşmesi örneklerine yer vermiştir (2000, s. 123).

Bjelanović'in (2006) "*Hipokoristik kao oznaka za tvorbeni način i kao oznaka za vrstu značenja*" (Türetme yöntemi ve anlam kategorisi olarak hipokoristik) adlı makalesine göre gramer, sözlükbilim ve diyalektoloji literatürü, hipokoristiğin müstakil tek bir dilsel olguya işaret etmediğini göstermektedir. Bu terimi karşılamak üzere kullanılan *odmilica* veya *umiljenica* (sevgi adı) gibi tek sözcüklü yapılar, 'sevgi/sempati bildiren ad' türü tamlamalara nazaran kullanım kolaylığı sağlasa da kavramsal derinliği eksiksiz aktarmada yetersiz kalmaktadır. Geleneksel dilbilgisinde hipokoristikler genellikle anlamsal nitelikleri üzerinden tanımlanarak özel bir türetim kategorisi şeklinde sınıflandırılmış; ancak yapısal/biçimbilimsel çözümlemeleri ikincil plana atılarak biçim, yalnızca anlam tarifinin bir aracı olarak ele alınmıştır. Literatürün önemli bir bölümünde hipokoristik, özel bir anlam yükü barındıran sözcükler biçiminde tanımlanmaktadır. Pozitif bir anlam değerine işaret eden bu olgu, küçültme adlarından farklılaşarak, gönderimde bulunulan varlığa duyulan sevgiyi, şefkati ve yakınlığı öne çıkaran bir işleve sahiptir (s. 1-2).

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle hipokoristik terimi, özel veya cins adlar üzerinden biçimbilimsel yollarla türetilen; bünyesinde resmî olmayan, sevecen, şefkat ve sempati bildiren olumlu anlamlı değer barındıran ad biçimleridir.

İngiliz, Latin ve Slav kültürlerinde sıklıkla başvurulan; samimiyet veya küçültme adları olarak da adlandırılan sevimli (hipokoristik) adlar kavramı, Türkoloji alan yazınında henüz yeterince işlenmemiş ve sınırlı düzeyde bilinirliğe sahip bir terimdir. Söz konusu hipokoristik kavramı, Batı kaynaklarında yer yer küçültme adlarıyla özdeşleştirilse de bu araştırmaya konu olan Slav dillerinde görülen hipokoristik yapılar, Türkçedeki Ömercik, Mehmetçik, Ayşecik adlarında görülen sevgi ve şefkat adlarından belirgin farklarla ayrılmaktadır. (Sülçevsi ve Memishi, 2021, s. 585).

Küçültme hakkında Türkiye'de hazırlanmış en kapsamlı çalışma İsa Sarı'ya aittir. Sarı (2020), *Türkçede Küçültme* başlıklı kitabında standart Türkiye Türkçesi merkezinde, eş zamanlı yaklaşımla ancak gerektiği yerlerde art zamanlı gelişmeleri açıklamak yoluyla küçültme mekanizmasının oluşum ve şekillenme durumlarını, yapısal özelliklerini genel olarak küçültme olgusunu tanıklanabilir veriler eşliğinde ele almıştır. Geleneksel çalışmalarda küçültme olgusu sıklıkla biçimbilimsel eklerle sınırlandırılmış; bu yapıların dil dışı anlam içerikleri, kullanımsal ve sosyo-kültürel işlevleri ise genellikle ikincil plana atılmıştır. Bu çalışma, söz konusu eksikliği gidermek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada hem Türkçe kökenli hem de yabancı kökenli

[3] First recorded in 1600–10; from Greek *hypokoristikós* "diminutive," equivalent to *hypokor(ízesthai)* "to play the child, call by endearing names" (*hypo-* "under" + *kor-* "child"; compare *kórē* "girl," *kóros* "boy") + *-istikos* adjective suffix. Bu bilgiler HYPOCORISTIC Definition & Meaning | Dictionary.com'dan alınmıştır. "Yunanca hypokoristikós "küçültme" kelimesinden gelir ve hypokor(ízesthai) "çocuk gibi davranmak, sevgi dolu isimlerle çağırmak" anlamına gelir."

[4] Bu bilgiler *Uluslararası Onomastik Bilimleri Kurulu Macedonian-ICOS-Terms-mk* [pdf dosyası]. Erişim adresi: Macedonian-ICOS-Terms-mk.pdf adresinden edinilmiştir.

küçültme ekleri ele alınmıştır. Sarı'ya göre özel adlar yakınlık gösterme işleviyle kısaltılıp küçültülebilir. Çalışmada yabancı kökenli küçültme ekleri ele alınırken incelememizde de yer alan *-[<Ø] (i)ko* ekine de yer verilmiştir.

Dilbilim Sözlüğü'nde de *hipokoristik* (anlambilim) terimi için sevecen bir anlatım için kullanılan *sevimli* terimi tercih edilmiş, *kedicik* kelimesi de örnek olarak verilmiştir (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, s. 223).

Aksan (2000), *hipokoristik* yerine "kısalmış biçim" ve "ön adların değiştirilmiş biçimleri" terimini kullanmış ve *Mustafa* yerine *Mıstık*, *İbrahim* yerine *İbo* ya da *İbiş*; *Fatma* yerine *Fatoş*, *Zeynep* için *Zeyno*, *Emine* için *Emiş* ya da *Emoş* örneklerindeki kişi adlarında görülen değişmeleri en az çaba yasasıyla açıklamıştır (s. 123).

Balkan coğrafyasındaki Türkçede hipokoristik kullanımının varlığı ve önemine dikkat çeken çalışmalar mevcuttur. Özellikle *Kosova Türklerinde Sevimli (Hipokoristik) Adlar* (Sülçevsi ve Memishi, 2021, s. 581-596) adlı makalede Kosova Türklerindeki sevimli adların sadece basit birer kısaltma olmadığı, bölgedeki çok kültürlü yapının bir yansıması olduğu ve ad bilim çalışmalarında mutlaka dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Kosova'da konuşulan dillere ilişkin yapılan literatür taramalarında; Slavca gramer kitaplarında sevimli (hipokoristik) adların müstakil birer sözlük birim kabul edildiği ve bu yapıları oluşturan eklerin yapım ekleri kategorisinde değerlendirildiği görülmektedir (Halilović, Tanović ve Šehović, 2009, s. 169' dan aktaran Sülçevsi ve Memishi, 2021, s. 582). Söz konusu çalışmada ele alınan sevimli (hipokoristik) ad yapısının Türkiye'ye göç eden Kütahya, Eskişehir ve Ankara'ya yerleşen Balkan Türklerinde de yer alması bu çalışmanın ortaya konulmasını gerekli kılmıştır. Metodolojik açıdan, Kosova Türklerinde sevimli (hipokoristik) ad kullanımını inceleyen Sülçevsi ve Memishi (2021) tarafından uygulanan biçimsel ve anlamsal sınıflandırma modeli, bu çalışmadaki verilerin analizinde temel bir çerçeve olarak benimsenmiştir.

Çalışmadaki kişi, aile ve akrabalık adlarında yer alan sevimli (hipokoristik) adlar Slav kültürüne ait bir dil özelliği taşıdığı için Ruşçadaki kişi adlarına ait küçültme olgusu da ele alındı. Bu bağlamda Karakale'nin (2020) "Rusça Kişi Adlarında Küçültme Ekleri" başlıklı makalesi değerlendirildi. Bu makalede Rus dilindeki küçültme eklerinin şahıs isimleri üzerindeki işlevleri ve kültürel yansımaları incelenmiştir. Rusçanın bu ekler bakımından oldukça zengin olduğunu vurgulayan kaynak, eklerin yalnızca fiziksel bir küçülmeyi değil; sevgi, şefkat, yakınlık gibi olumlu ya da küçümseme ve alay gibi olumsuz duyguları ifade ettiğini belirtir. Makaleye göre, isimlerin tam formları resmiyet ve mesafe bildirirken, kısa ve ek almış formları günlük diyaloglarda öznelliği ön plana çıkarır. Yazar, bu dilsel yapının Rus kültürünün ayrılmaz bir parçası olduğunu ve yetişkinler arasındaki iletişimde bile sıkça kullanıldığını örneklerle açıklar. Bu çalışma da bizim çalışmamızda ele aldığımız sevimli (hipokoristik) adlarda yer alan eklerin tespitinde ve incelenmesinde faydalı olmuştur.

Çalışmada 1954-1960 yılları arasında Türkiye'ye göç etmiş ve Kütahya, Eskişehir ve Ankara'ya yerleşmiş Balkan Türklerinin kişi, aile ve akrabalık adlarında yer alan sevimli (hipokoristik) ad yapıları ele alınmıştır.

3. Sevimli (Hipokoristik) Adların Oluşum Biçimleri

3.1. Kişi Adlarında Görülen Ekler

Araştırmaya konu olan sevimli (hipokoristik) adlar; araştırmacının söz konusu kültürel ve coğrafi havzada (Kütahya, Eskişehir, Ankara) otuz yılı aşkın bir süreye yayılan katılımcı gözlemlerine, kişisel deneyimlerine dayanmaktadır. Bu kapsamda yapılan uzun süreli gözlemler doğrultusunda bölgede *-a, -çe, -ço, -ka- -ko*, *-o* ve *-zo* ekleri ile oluşturulmuş sevimli adlar tespit edilmiştir. Sevimli (hipokoristik) adlarda tespit edilen eklerde dil bilgisel cinsiyet kategorileşmesi bulunmamaktadır. Ekler hem kadın hem de erkek adlarına gelebilmektedir. Tespit edilen sevimli

(hipokoristik) kişi adlarının oluşumlarına bakıldığında her zaman adların kısaltılmış şekillerinin kullanılmadığı görülmektedir. Sevimli (hipokoristik) kişi adları toplumdaki kişilerin yakınlık derecesini gösterdiği gibi kişilerin yaşları hakkında da bilgi verebilmektedir. Örneğin *-çe* ekiyle yapılan sevimli adlar daha çok yaşça küçüklüğü ifade eder fakat *Sal-çe* ve *Recep-çe* kişi adlarının lakap durumuna geçtiğini söylemek de mümkündür.

3.1.1. -a ile yapılan sevimli adlar

Cev-a < *Cevriye*; *Hib-a* < *Habibe*; *Kadiş-a* < *Kadriye*; *Lât-a* < *Letafet, Latife*; *Meyr-a* < *Meryem*; *Nurif-a* < *Nilüfer*; *Şer-a* < *Şehriban*; *Zeraf-a* < *Zarife*.

Yukarıda yer alan örneklere bakıldığında adın ünsüzle biten ilk hecesi korunmuş ve *-a* eki getirilerek genellikle söyleyiş kolaylığı sağlanarak sevimli adlar oluşturulmuştur. Söyleyiş kolaylığı sağlamak için metateze yer verilmiştir, aynı zamanda *-a* eki ile oluşturulan sevimli adlardaki değişmeleri en az çaba yasasıyla açıklamak da mümkündür.

3.1.2. -çe ile yapılan sevimli adlar

Al-çe < *Ali*; *Doği-çe* < *Doğa*; *Fet-çe* < *Fethiye*; *Gaf-çe* < *Gaffur*; *Hep-çe* < *Habib*; *Haf-çe* < *Havva*; *Suf-çe* < *Hüseyin*; *La-çe* < *İlyas*; *İrem-çe* < *İrem*; *Kerem-çe* < *Kerem*; *Mul-çe* < *Muharrem*; *Nur-çe* < *Nurtaç*; *Ram-çe* < *Ramazan, Ramadan*; *Recep-çe* < *Recep*; *Sal-çe* < *Salih*; *Sedi-çe* < *Seda*; *Yakup-çe* < *Yakup*.

Sarı'nın (2020) ek hakkında yaptığı açıklamada *-çe* ekinin Farsçadan Türkçeye alıntılanmış, vurguyu üzerine çeken ve tek şekilli olduğu belirtilmiştir (s. 167). Doğan (2011), *+çA* eki için yaptığı açıklamada bazı dillerde kökler gibi birtakım eklerin de ortak olabileceğini belirtmiştir (s. 90). Stachowski ise bu ekin kelimeleri dişil yapan Slavca *-itsa* ekinin Türkçedeki şekli olduğunu ifade etmiştir (2025, s. 45). Zakar (2011), *-çe* ekini, Makedonca gramerlerinde ve dil bilimsel çalışmalarda tespit edilen küçültme ekleri arasında listelemektedir (s. 405). Çalışmada bu ekin hemen hemen tüm kişi adlarında kullanıldığı tespit edilmiştir. Örneklerde de görüldüğü üzere bu ek hem eski hem de modern kişi adlarına getirilerek adlarda küçüklük, sevgi, şefkat, yakınlık anlamı oluşturmuştur. En işlek kullanılan ektir. Modern kişi adlarında da kullanılması sevimli ad oluşturma geleneğinin devam ettirildiğini göstermektedir. Bazı kişi adlarında kısaltma yapılarak kullanırken (*Al-çe* < *Ali*; *Hep-çe* < *Habib*) bazılarında ise kısaltma yapılmadan kullanma (*Doği-çe* < *Doğa*; *Kerem-çe* < *Kerem*) yoluna gidilmiştir. İlgili ekin dâhil olduğu kişi adları, konuşurlar arasındaki duygusal yakınlığı ve samimiyeti yansıtan bir nitelik taşımaktadır. *La-çe*, *Mul-çe, Suf-çe* örneklerinin nasıl oluştuğunun izahı pek mümkün olmasa da söyleyiş kolaylığı sağlamak ve en az çaba kanunu çerçevesinde değerlendirmek yerinde olacaktır.

3.1.3. -ço ile yapılan sevimli adlar

Ay-ço < *Ayet*; *Far-ço* < *Fahrettin*; *Fem-ço* < *Fehmi*; *Hay-ço* < *Hayrettin*; *Me-ço* < *Metin*; *Mil-ço* < *Mülayim*; *Kar-ço* < *Kahraman*; *Ray-ço* < *Rahim*.

Kubbealtı Lugatı'nda *kayınço* kelimesinin kökenine bakıldığında *kayın* < *kad̲ın* "bir erkeğe göre karısının, bir kadına göre kocasının erkek kardeşi, kayın birâder" kelimesi ile "erkek kardeş" anlamındaki *aça/eçe* kelimesinin birleşimiyle oluştuğu ifade edilmiştir (https://lugatim.com/s/KAYIN%C3%87O). Bu bilgiden hareketle tespiti yapılan sevimli (hipokoristik) kişi adlarında görülen *-ço* ekinin "erkek kardeş" anlamındaki *aça/eçe* kelimesinden geldiği düşünülebilir. Çünkü bu kişi adlarının hepsi erkek adıdır. Rumeli ağızlarında kelime başında */h/* ünsüzünün düşmesi yaygın ses olaylarından biridir. Aynı şekilde bu ses özelliği *daha* > *daa*, *tahta* > *ta¯ta*, *sabah* > *saba* örneklerinde olduğu gibi kelime ortasında ve sonunda da görülür (Friedman, 2002, s. 775). Bu bilgiler doğrultusunda tespit edilen *Fahrettin*, *Fehmi*, *Kahraman*, *Rahim* kişi adlarında */h/* ünsüzünün düştüğü ve sonraki ünsüzün yanına *-ço* ekinin getirilmesiyle sevimli (hipokoristik) ad yapıldığı belirlenmiştir.

3.1.4. -ka ile yapılan sevimli adlar

Al-ka < *Aliye*; *Fatoş-ka* < *Fatma*; *Gül-ka* < *Gülizâr*; *Gül-ka* < *Gülzâde*; *Hüs-ka* < *Hüsniye*; *Ban-ka* < *Mihriban*; *Müşerref-ka* < *Müşerref*; *Ras-ka ~ Ras-ko* < *Raziye*; *Ras-ka ~ Ras-ko* < *Remziye*; *Zür-ka* < *Zührem*.

Rusçada resmi olmayan ortamlarda ve yaşıtlar arasında sıkça kullanılan bu ek, şefkatten ziyade daha yansız ve mesafeli bir yakınlık ilişkisi kurar (Karakale, 2020, s.47). Tietze'ye göre de *-ka* küçültme eki Slav dillerinden alınmadır (2002, s. 171). Kütahya, Eskişehir ve Ankara'ya yerleşmiş Balkan Türklerinde de *-ka* eki bu işlevde kullanılmaktadır.

Fatoş, *Emoş*, *Memoş* ve *Mıstık* gibi ad değiştirmeleri dinî sebeplere bağlansa da bu kullanımda söyleyiş kolaylığı, sevgi ve yakınlık bildirme isteği ile özellikle şehirlerdeki modernleşme eğilimi öne çıkmaktadır (Karahan, 2009, s. 20). Balkan Türklerinde de modernleşme eğilimi sebebine bağlı olarak *Fatma* adı yerine *Fatoş* tercih edilmektedir.

Yukarıda *-ka* eki ile yapılan sevimli kişi adlarında *Al-ka, Gül-ka, Hüs-ka, Ban-ka, Ras-ka, Zür-ka* örneklerinde adın kısaltılmış şeklinin kullanıldığı, *Fatoş-ka, Müşerref-ka* örneklerinde ise mevcut kişi adına ekin doğrudan eklendiği görülmektedir. Burada yer alan kişi adlarından *Ban-ka* örneği dikkat çekicidir, *Mihriban* adının ilk iki hecesi atılmış ve son hecesine *-ka* eki eklenmiştir. Ayrıca *Ras-ka ~ Ras-ko* (*Raziye ~ Remziye*) örneklerinde görüldüğü gibi şahıs adları, söylem veya işlev ihtiyaçlarına bağlı olarak birden fazla sevimli (hipokoristik) ad yapma ekiyle kullanılabilmektedir. Bu ekin cinsiyet ayrımı yapmadan hem kadın hem de erkek adlarına eklendiği tespit edilmiştir.

3.1.5. -ko ile yapılan sevimli adlar

Ras-ko < *Raziye, Ras-ko* < *Remziye*; *Şer-ko* < *Şerif*; *Zay-ko* < *Zait; Zü-ko~ Zu-ko* < *Zülfikar.*

Tietze (2002), *anaçko ~ aneşko* "anneciğim" madde başını açıklarken < *ana* (anne) + hypocoristicum ekleri *ç/ş* (krş. Aliş, Memiş) + *-ko* (krş. *babaçko, caniko, ciciko, kızko*) açıklamalarında bulunmuştur. Slav dillerinden alınma *-ka* küçültme ve sevgi ekinin akrabalık adlarıyla kullanıldığında seslenme durumuna geçerek çok daha duygulu, okşayıcı bir tona sahip olan *-ko*'ya dönüştüğünü ifade etmiştir (s. 171). Bu sebeple tespit edilen *-ko* ekli kişi adlarının daha samimi bir yakınlık içerdiği düşünülebilir. *-ko* eki ile yapılan beş sevimli kişi adı tespit edilmiştir. Bu ekin cinsiyet ayrımı yapmadan hem kadın hem de erkek adlarına eklendiği tespit edilmiştir.

3.1.6. -o ile yapılan sevimli adlar

Beyt-o < *Beytullah*; *Cem-o* < *Cem*; *Cem-o* < *Cemal; Cem-o* < *Cemil; Cem-o* < *Cemalettin; Fat-o* < *Fatma; Fik-o* < *Fikret; Fik-o* < *Fikriye; İs-o* < *İskender; Kadiş-o* < *Kadriye*; *Mem-o* < *Mehmet*; *Rec-o* < *Recep*; *Riz-o* < *Rıza*; *Seyf-o* < *Seyfettin; Şef-o* < *Şerafettin*; *Zek-o* < *Zekeriya*; *Zük-o* < *Zülfikar*.

-o eki de Slavcada hipokoristik ad yapma eklerindendir (Sülçevsi ve Memishi, 2021, s. 589). Dil temasının bir sonucu olarak aktarılan bu ek, kaynak dil olan Slavcadaki eril ad sınırlamasını aşarak hedef dilde anlam açısından bir genişlemeye uğramış ve incelenen hipokoristik kişi adlarında cinsiyete bağlı sınırlamalardan arınmış biçimde kullanılmıştır.

3.1.7. -zo ile yapılan sevimli adlar

Ken-zo < *Kenan*.

Bu ekle oluşturulmuş tek bir örnek mevcuttur. Kişi adında yer alan ilk ünsüzden sonra ek getirilmiştir.

3.2. Akrabalık Adlarındaki Sevimli Adlar

aco "amca", *cica~cico* "yenge", *dayco* "dayı", *mayka~mayko* "anne", *sestra~sestro* "kız kardeş", *stara mayka* "yaşlı anne; babaanne, anneanne", *staro tatko* "yaşlı baba; büyükbaba, dede", *tatko* "baba", *tata* "teyze".

Örneklerde görülen ikili kullanımlarda yer alan *-o* ekli akrabalık adları sevgi, samimiyet ve duygusallık içeren konuşmalarda tercih edilir. Çünkü *-ko* ekinde açıklandığı üzere *-o* eki de seslenme durumuna geçerek çok daha duygulu, okşayıcı bir tona sahip akrabalık adları oluşturur. Örneğin *tatko* kelimesi "zavallı babam" anlamı taşıyan cümlelerde kullanılır.

3.3. Aile Adlarındaki Sevimli Ad Kullanımları

Balkan Türklerinin sosyokültürel yapısında ataerkil aile düzeni egemen bir parametre olarak öne çıkmaktadır. Balkan Türklerindeki ataerkil aile yapısı, dil yapılarına ve ad türetim mekanizmalarına da doğrudan yansımaktadır. İncelemede tespit edilen *Abdullahoske, Nazmitoske*, *Tosumoske*, *Yakuposke* gibi örnekler; baba soyu merkezli otoritenin bir yansıması olarak, çekirdek ailenin veya hane halkının aile reisi olan erkek adı üzerinden temsil edildiğini göstermektedir. Burada erkeğin özel adına Slav dillerine ait ekler getirilerek yalnızca bireyi değil; o bireyin temsil ettiği haneyi, eşini ve çekirdek aile birimini kapsayan kollektif bir adlandırma işlevi yüklenmektedir. Söz konusu durum, *Bakılanoske, Lahaçoske, Kosoroske* örneklerindeki gibi soyadlarında da varlığını sürdürür. Aynı durum sülale adlarında *Hocinske*, *Keloske* örneklerindeki gibi varlığını gösterir. Aile adlarında görülen bu durum, Balkan coğrafyasındaki Slav kültürü ve dilleriyle kurulan köklü etkileşimin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır ve göç sebebiyle Türkiye'de de varlığını devam ettirmektedir.

Stachowski Slavca *-itsa* ekinin kelimeleri dişil yapan bir ek olduğunu ifade etmiştir (2025, s. 45). Stachowski'nin bahsettiği, kelimeleri dişil yapan *-itsa* ekine Balkan Türklerinde (*koca adı* + *-itsa*) şeklinde rastlanır. *-itsa* eki Türkiye'ye göç eden Balkan Türklerinin dilinde, genel dişil yapma fonksiyonundan ziyade toplumsal cinsiyet rollerine ve ataerkil aidiyet kalıplarına dayalı bir adlandırma mekanizmasına dönüşmüştür. Böylece Slavcada geniş bir kelime kadrosunda dişillik türeten ek, Kütahya, Eskişehir ve Ankara'ya yerleşmiş Balkan Türklerinde evli kadınların eş adları üzerinden tanımlandığı (*koca adı* + *-itsa*) *Ahmetitsa, Mehmetitsa*, *Raşititsa, Yakupitsa*[5] şeklindeki örneklerde varlığını sürdürür.

4. Sonuç

Bu çalışmada daha önceki çalışmalarda tercih edilen ve bizce de benimsenen sevimli (hipokoristik) ad terimi kullanılmıştır. Çalışmada önce sevimli (hipokoristik) ad terimi ve bu terimle ilgili yapılan belli başlı çalışmalar özetlenmiştir. Söz konusu sevimli (hipokoristik) ad yapısının Kuzey Makedonya'da yer alan Tetovo'ya (Kalkandelen) bağlı Jelovjane ve Urviç köylerinden 1954-1960 yılları arasında Türkiye'ye göç edip Kütahya, Eskişehir ve Ankara'ya yerleşen Balkan Türklerinin dilindeki görünümleri ve kültürlerarası etkileşim boyutu incelenerek bu araştırmaya yön verilmiştir. Araştırmada yer alan sevimli (hipokoristik) adlar, otuz yılı aşkın bir süredir bu kültürel ve coğrafi havzanın (Kütahya, Eskişehir, Ankara) içinde yaşayan araştırmacının katılımcı gözlem ve deneyimlerine dayanmaktadır. Bu durum, dışarıdan yapılan akademik incelemelerin gözden kaçırabileceği nüansların, özellikle sevimli (hipokoristik) adların kullanım bağlamlarının ve kültürel kodlarının daha derinlemesine ele alınmasına olanak tanımıştır. Bu bağlamda Balkan Türklerinin Türkiye'ye göç etmeden önceki durumları detaylı şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. İngiliz, Slav ve Latin kültürlerine ait bir dil özelliği olarak bilinen sevimli (hipokoristik) adların kültürel etkileşimin bir yansıması olarak Kütahya, Eskişehir ve Ankara'ya yerleşen Balkan Türklerinin dilinde günümüzde de yer alması çalışmayı önemli kılmaktadır. Sevimli (hipokoristik) adların oluşum biçimleri başlığında önce kişi adlarında görülen yedi farklı ek ele alınmış ve örneklerle açıklanmıştır. Tespit edilen sevimli (hipokoristik) adlarda sevgi, şefkat, yakınlık gibi

[5] *Ahmetisa, Mehmetisa, Raşitisa, Yakupisa* şeklinde okunur.

olumlu duyguların ifade edildiği görülmektedir. Bazı kişi adlarında kısaltma yapılarak kullanım görülürken (*Al-çe* < *Ali*; *Hep-çe* < *Habib*) bazılarında ise kısaltma yapılmadan kullanma (*Doği-çe* < *Doğa*; *Kerem-çe* < *Kerem*) yoluna gidildiği tespit edilmiştir. İncelemeye tabi tutulan örneklemde Rus dilinde görülen küçümseme ve alay gibi olumsuz duyguların ifade edildiği sevimli adlara rastlanmamıştır. Aynı şekilde, incelemeye konu olan verilerde, Slav dillerinde bulunsa da eklerin üst üste gelerek kullanıldığına dair örnekler de bulunmamaktadır. Çalışmaya akrabalık ve aile adlarında görülen sevimli adlarla devam edilmiştir. Elde edilen bulgular, Günümüz Balkan Türkçesinin Tetovo'nun (Kalkandelen) Jelovjane ve Urviç köylerindeki tarihsel ve coğrafi varlığı süresince Slav dilleriyle temas halinde olmasının ve bu temasın adlandırma sistemine doğrudan yansımasının bir kanıtıdır. Bu çalışma Türkiye'ye göç eden Balkan Türklerinin dilinde görülen ve hâlen kullanılan sevimli (hipokoristik) adlar üzerine hazırlanmış ilk çalışma olma niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. 3 Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Balat, G. (2023). Balkan göç folkloru: Kuzey Makedonya Türklerinin kültürel belleği cuma türkülerinin icra bağlamı ve işlevleri". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, *11*(36), 43-57.

Baranoğlu, Ş. ve Yapıcı, A. İ. (2010). Aydın ve yöresinde yaşayan balkan göçmenlerinin dil özellikleri. *Uluslararası Osmanlı'dan Günümüze Bosna-Hersek Sempozyumu*, 9-11 Haziran. 13.05.2026 tarihinde https://www.academia.edu/41635063/Ayd%C4%B1n_ve_Y%C3%B6resinde_Ya%C5%9Fayan_Balkan_G%C3%B6%C3%A7menlerinin_Dil_%C3%96zellikleri. adresinden erişildi

Bjelanović, Ž. (2006). Hipokoristik kao oznaka za tvorbeni način i kao oznaka za vrstu značenja, *FOC* 15, 1–14. 12.05.2026 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/27206303_Hipokoristik_kao_oznaka_za_tvorbeni_nacin_i_kao_oznaka_za_vrstu_znacenja. adresinden erişildi.

Çavuşoğlu, H. (2007). Yugoslavya-Makedonya topraklarından Türkiye'ye göçler ve nedenleri. *Bilig,* Bahar, *41*, 123-154.

Çayırlı, N. (2002). Makedonya ve Kosova Türkleri. H.C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca (Ed.) *Türkler* içinde (C. 20, ss, 752-773). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Derman, O. (2017). *Makedonya'daki Türkler üzerine sosyolojik bir çalışma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Doğan, E. (2011). Türkiye Türkçesinde cinsiyet kategorisinin izleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4*, 89-98.

Friedman, V. A. (2002). Makedonya ve civar bölgelerde Balkan Türkçesi. H.C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca (Ed.) *Türkler* içinde (C. 20, ss, 774-789). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Geray, C. (1970). Türkiye'de göçmen hareketleri ve göçmenlerin yerleştirilmesi. *Amme İdaresi Dergisi, 3*(4), 8-36.

Güncel Türkçe Sözlük, 05.05.2026 tarihinde adresinden erişildi https://sozluk.gov.tr/.

HYPOCORISTIC Definition & Meaning. 07.05.2026 tarihinde Dictionary.com. adresinden erişildi

İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

International Council of Onomastic Sciences. (t.y.). *International council of onomastic sciences (ICOS)*, Erişim adresi: Macedonian-ICOS-Terms-mk.pdf. (Erişim tarihi: 09.05.2026).

Karahan, L. (2009). Türkçede dini anlamlı bazı kişi adlarını ekle değiştirme geleneği. *Dil Araştırmaları*, *4*, 17-24.

Karakale, F. (2020). Rusça kişi adlarında küçültme ekleri. *Dil Dergisi*, *1*(171), 37-50.

Karpat, K. (2010). *Osmanlı'dan günümüze etnik yapılanma ve göçler*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Kubbealtı Lugatı, https://lugatim.com/s/KAYIN%C3%87O. (Erişim tarihi: 07.05.2026).

Öner, M. (1998). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sarı, İ. (2020). *Türkçede küçültme*. Ankara: Nobel.

Stachowskı, M. (2025). *Rumeli bilimine giriş Türkçe'nin balkanlardaki izleri*. H. O. Altun, (Çev.). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Sülçevsi, İ., ve Memishi, I. (2021). Kosova Türklerinde sevimli (Hipokoristik) adlar. *Folklor/Edebiyat*, *27*(106), 581-596. doi: 10.22559/folklor.1625.

Tekin, C. (2018). Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçlerin nedenleri 1950-1958. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 39, 249-261

Tietze, A. (2002), *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı (Birinci Cilt A-E), Sprachgeschichtliches und Etymologisches Wörterbuch des Türkei-Türkischen,* İstanbul: Simurg Yayıncılık.

Turan, Ö. (1996). Makedonya'da Türk varlığı ve kültürü. *Bilig*, *3*, 21-32.

Zakar, V. (2011). Akumuliranje na deminutivnite formanti vo makedonskiot razgovoren jazik. *Croatica et Slavica Iadertina*. 7(2), 403-411. Erişim adresi: https://hrcak.srce.hr/clanak/117994